

Kunstikursuse 2. osa: Maalitud inimene ei kao

Eero Epner
27. märts 2014

„Aino Suitsu portree” Nikolai Triik, 1914

Kadriorus Mikkelis muuseumis on septembri alguseni avatud näitus „Kuldaja värvid. Eesti klassikaline maalikunst Enn Kunila kolleksioonist”. 12 järjestikusel neljapäeval tutvustab Eesti Päevaleht ühte näitusel olevat maali ja selle taustalugu.

1941. aasta 12. juuli oli Tartus ebatavaliselt kuum. Laupäevane leitsak keris oma tipp hetkel kraadiklaasi näidu 32,8 kraadi juurde, mis on siiani selle kuupäeva ületamatu soojarekord. Kuid õhku ei kütnud kuumaks ainult päike. „Tartlastele kujunes kõige pingutusrikkamaks päevaks laupäev. Kahjutulede likvideerimine nõudis kogu linna elanikkonnalt pingutusrikkast tööd. Võitlust tulega alustasid nii vanad kui ka noored, nii mehed kui ka naised,” kirjutab järgmise päeva Postimees

Linnast taandunud Punaarmee oli päev varem tulistanud süütepommidega elamukvartaleid, eriti Tiigi tänava kanti. Südaöö paiku lahvatab leekidesse maja number 56. Suurivaevu pääseb majast välja vanem abielupaar. Abi jõuab päralt liiga hilja, tuletõrjujaid tulistatakse erilise tähelepanuga. Maja põleb maha, ja koos majaga umbes 10 000 raamatut, käsikirjad ja maalid. Välja arvatud see maal siin – perenaisest aastakümneid tagasi maalitud portree.

„Armas Gustave! Minule kõige rahulikumateks hetkedeks mu seansid Triigi portree maalimisel: on huvitav temaga jutelda. Minu ilmesse on ta saanud minu mõtted, saadetud

armastusega sinule mõeldes (et seda tead), mõtlesin meie kahe tulevikule. Triik maalis ja maalis, kulmud kortsus ja pilt muutus enam ja enam selliseks, nii nagu isegi tunnen ennast. Tundsin end nagu teise inimesena seansi ajal, nagu teises maailmas olevat. Päril imelik oli, kui pildi maalimine sel päeval lõppes.” Nõnda kirjutas 27. juulil 1914 Helsingi lähedalt Kilost soomlanna Aino Suits oma kusagil Euroopas reisivale abikaasale Gustavile.

Vaimustus vaatest

Nikolai Triik, nende mõlema lähedane sõber, saabus Kilosse paar nädalat varem – vaimustunud kohalikust loodusest, eriti vaatest, mis avanes torniaknast, kuid „oleme jutelnud ka minu portree maalimisest”, nagu Aino Suits kohe ka teada annab. „Ta on sellega väga täpne, et minu isiksusest õigesti aru saada. Võrdles mind isegi Mona Lisaga, võtan osa ümbruses juhtuvast, ilma et midagi mind tasakaalust välja viiks – tema arvamine. Seletasin, et meelsasti tahaksin ollagi see isiksus, nagu ta arvab, aga ei ole.”

Aino Suitsu isiksuse ja toonase meeelseisundi kohta on raske üheseid järeldusi teha. Triigi portreel mõjub ta tõesti tasakaalukana, isegi nukra ja melanhoolsena. Tema pikad juuksed on kinni pandud ja käed lebavad rahulikult süles, ta on ühtaegu veidi unelev ja veidi vanainimeselik. Täpselt säärane, keda Elo Tuglas paarkümmend aastat hiljem kirjeldab kui „ikka rängad probleemid, targad jutud, kergel-lõbusal pole tema soosingut”.

Selsamal 1914. aasta suvel valmib Triigil aga ka sõejoonistus, kus on hoopis teistsugune Aino Suits. Tema suu on muigvel, tema pilk pole looritatud, vaid terav. Triik on tema nägu ka õrnalt geometriseerinud, mis jätab modellist tahtejõulise ja otsusekindla mulje. Vaevalt on tegu üksnes kunstniku fantaasiaga, sest kõigest pool aastat varem sündis Suitsudel esiklaps ja kuigi sünnitus oli raske (Aino Suits oleks tekkinud trombi tõttu peaaegu surnud), viibib noor ema joonistuse valmimishetkel koos vastsündinuga oma sünnimaal tuttavate keskel.

Tumedad silmaümbrused portreel võivad ju viidata ka naise magamata öödele, kuid enesekindel sõejoonistus ei pruugi tõest samuti kaugel olla.

Taustaks on kuusk

Eraldi tasub tähelepanu pöörata töö taustale. Kuusk! Viljaka interjööriimaalijana asetab Triik naisterahva turvalisest toakeskkonnast hoopis väljaspoole, arhailise looduse keskele.

See muudab modelli kaitsetumaks ja rõhutab veelgi tema teatavat üksindust, mis paneb küsima: kas modelli melanhoolsus ja üksindus on ainult Aino Suitsu meeelseisund? Või näeme siin üht ajastu hoiakutest naisterahvaste vastu? On ju naismodellid toonastes maalides sageli äraolevad, neis puudub sisemine aktiivsus ja tahe, neid vaadatakse – nemad ei vaata. Või on üksinduse, äralõigatuse küsimus veelgi laiem kultuuriline fenomen? Kirjutab ka näiteks teine Eesti kultuuriheerosega abielus olnud soomlanna Aino Kallas 1908. aastal oma päevikusse: „Üksindus on praegu moes, sellega edvistatakse nagu uue kaelarätikuga.”

Peagi saabub tagasi Kilosse ka Gustav Suits. Silmitsedes maali, kirjutab ta inspireerununa luuletuse „Elu muulased”. Selle algusread on juubeldavad: „Sügissuvine veel silmiskelu: / kunstnik! naine! rahu! elu! / Lõuend pildijalale laotatud, / poolelijäänud naisportree.”

Võib-olla polegi seetõttu nii imelik küsida, miks Gustav ja Aino Suits palusid paarikümne aasta pärast põleva maja ees seistes appirutanutel just too portree välja tuua. Kui Suitsud kolm

aastat hiljem Eestist lahkusid, keerasid nad hädavajalikku kaasa pakkides rulli ka „Aino Suitsu portree”. Rootsis oli maal möödunud aastani, mil maali teekond Kilo–Tartu–Rootsi sai juurde uue peatuspaiga.